

új valóságok mérlegén vagy a múltó idő távlatában. Korábban angliai, párizsi útja kínálta e próba lehetőségét, most egy moszkvai, leningrádi, szibériai utazás. A próbák, az eszmények ellenőrzése során igazolódott, hogy a „mikroközösségek” kereteiben kialakult életelvek a tágabb közösséget is érvényességi körükbe tudják vonni. Ennek nagyszerű dokumentuma és bizonyítéka például a *Leningrádi temető*, amely a költő sorsát szembeesíti a háború áldozatainak sorsával, s a részvét és elkötelezettség szenvedélyét gyűjtja fel.

Fodor eszményei józan humánus sugároznak: „Iszamos ércfalak helyett hiszek a gyengeségben” — vallja; a gyengeségen minden bizonyal részvétet, együttérzést, türelmes emberséget értve (*Credo*). Küldetését is a türelem és jóakarát felmutatásában tudja; „kell aki helyettetek / ruhája mélyén hordozza tovább / gyötrelmek élő karcait a testén, / türelme szűrő ciliumát” — jellemzi költői szerepét (*Panasz helyett*). Ezért választja ars poeticája gyanánt a józan harmóniát, igazságok mérlegelését, egy humánus rend képviselését. Munkája értelmét így foglalja össze:

... az öt érzék tébolya helyett is
kopár vallomásokat írok,
mire való vagyok a földön?
Lehet, hogy nem telik belőlem
több csak a meztelen szó,
csak másokon megmért igazság.

Fölsmerem a győzők vereségét,
rideg nyugalmában a szentet,
s a csavargó becsületét.

(Kérdések)

Eddig is a költői harmónia vágyában fogalmazott, még próbák viharában, kételemek zavarában is. Új kötete fokozott tudatossággal, a műhely lehetőségeinek biztos kiaknázásával szolgálja az összhang megteremtésének, az egymással perlekedő élmények intellektuális öszszegzésének ügyét. Szerkezetei a konkrét

közlés és a meditatív fogalmazás dinamikáját valósítják meg mintegy dialektikus fokon, a zenei kompozíció törvényei szerint (pl. *Vers a fűszárlól, Kiáltás*). Képstruktúrái meglepő síkváltásokat szerkesztenek világos harmóniává: „Derekad karcsú homokóra kelyhe, / ég föld között feszíti az időt. / Ijedve roskad, menekül a tér / villogó lábadozó olliói előtt” — mutat be egy táncosnőt (*Pli-szeckaja*); máskor viszont barokkos képeket fegyelmez mértani rendben: „meddig még, hogy szégyellve hordom / a járomcsontok áttört kosarából / csilagra néző ember-voltom?” (*Kiáltás*).

A rend és összhang, mit e képek és szerkezetek is kifejeznek, őlt testet magatartásában, költői látásában. A *Kiáltás*-ban arról beszél, hogy a vers értelme-hivatása éppen az élet riasztó el-lentmondásainak megszelidítése: „rendet üzen a kaoszoknak”. A *Születés*-ben pedig a világgal érzett közösségről vall, az örömből és szenvedésből épülő emberség hitéről, az útnak indító közösség iránt érzett hűségéről:

Vacogva, égve, jöjjön akármi,
mégis itt kell a széles úton járni.
Túl a tetőkön, bokrokon, fákon,
egyszerre támad félelem, álom,
Arcom akárhogy suhintja, vérzi,
akarok mindennel szembenézni.

Mert a világból bárhogy szakadj ki,
legtöbb magaddal egynek maradni.
Értelmet adni minden pillanatnak,
tudni, hogy gúzsbakötve is szabad vagy, —
menni, hogy mindig rájuk találjak,
akik formáltak, ismernek, várnak, —
hogy út, idő a kezdetig érjen:
megéljem újra minden születésem.

Talán nem tévedünk, ha erre gondolunk: Fodor sorsának foglalatát olvastuk az imént. (*Magvető Könyvkiadó 1967.*)

POMOGÁTS BÉLA

SUMONYI ZOLTÁN: SPÁRTAI SUHANC

A gyermekkor képei, falusi emlékek, a nagypapa halála, a valódi küzdelmek első fiatalkori megsejtései és a szerelem: nagyjából ezekről vall Sumonyi Zoltán verseiben. S ebből már az is könnyen megállapíthatja, hogy első kötettel jelentkező költőről van szó, aki nem ol-vasta a borítólap fűszövegét. Azok közül a fiatalok közül való, akik megindí-

tották a budapesti egyetemen a *Tiszta Szívvel* című folyóiratot, de nevével már évekkal ezelőtt is találkozhattunk irodalmi sajtóknban. A kötet azonban jóval több a szórványos megjelenéseknél, merész lépés: valamiképp már összefoglalás — s épp ezért tulajdonképeni bemutatkozás.

Fiatal költőtől talán különös: a nyu-

galomvágy, a békevágy Sumonyi legfőbb mondanivalója; az ősz az ő évszaka — vallja —, a megnyugvás, a tájra boruló alkony, a hétköznapok szépsége, melegsége. A *Petőfi búcsúja* is erről vall, a kötet egyik legátettségesebb s mégis talán legfűtöttebb érzelmiségű verse. De épp ez a vágyakozó lázadás — a porfelhős futás, a szabadság, a lucskos mellseb, a szomjúság ellen — jelzi, hogy veszélyeket is rejt magában ez a vágy. A menekülés, a belső tisztázatlanság veszélyét; érezzük ezt a kötet nem egy darabjában, melyek — úgy tűnik — nem önmarcangolásból, belső vívódásból, gyöt-rődésből születtek. A vágy szép és emberi, meg is ragad, magához is vonz, különösen szerelmes versei közt akad több is (mint a bizonyára korábbi *Már szürkület növeszt...* vagy a tisztább hangú *Csóka utca*), melyek érzelmi harmóniájukkal a valóban hiteles líra élményét nyújtják. S valami mégis hiányzik ezekből a költeményekből. Vajon az elemi s épp ezért oly igaz vágyak beteljesülése nem fenyegeti kiapadással a költőt?

Két verse van, mely túlmutat ezen. Kötetét szerkesztve talán két pillérnek szánta őket Sumonyi: a múlt örökségét számba vevő *Ikonok* a kötet elején, a jövőbe tekintő *Fegyvertársak* a végén áll. A Moszkvában írt *Ikonok* zaklatott s mégis szigorúan összefogott képeiben az ikonok „tűzajkú Krisztusarca” egyszerre fölnyitja a költőben a belső önvizsgálatot, a könyörtelen önmagával való szembenézést:

*Nagy nyugalomban harc feszül. —
„Tudod, milyen ez arc belül?”*

*Hány háborút rejt szép szemem?”
Huszonkét éve figyelem.*

S ez a gyöt-rődés, mely csendes lírává simul az *Ikonok*-at követő versekben, a *Fegyvertársak*-ban izzik fel újra. Abban a küzdelemben, melyet a „bizalmatlanság tornyaival” vív a költő: a bizalmatlansággal, mely falként emelkedik a fegyvertársak, az egy feladatra hivatott nemzedék tagjai közé.

*De jaj nekünk
ha mindig így meredünk szétszórtan
[ki a földből,
szánalmas egytagú szekértáborok,
kisdéd sündisznó-paloták!
Jaj, ha nem ismerjük meg egymást!*

Ars poetica is lehetne ez a vers: harc a közösségben megtalált harmóniáért. Harc, melynek még nem látjuk pontosan körvonalait s érezzük befejezetlenségét. Ahogy lezáratlan az *Ikonok*-ban fölbukkanó múlt nyugtalanítása, olyan lezáratlan a kérdőjellel zárt *Fegyvertársak* is. De ez ma erénye Sumonyinak. Legmélyebb verseiben valóban távol áll tőle, hogy olcsó megoldást keressen.

Lezáratlanság: induló költőnél sok reményre is jogosít. Arra, hogy első kötete csak nyitány valami többhöz, melyben már nem érezzük néha szinte kitapinthatóan mesterei hatását — első-sorban Illyés Gyuláé és Vas Istváné —, melyben megszenvedett önmagát hozza majd a költő s a megszenvedett világot, amire kötete legjobb darabjaival tett ígéret. (*Szépirodalmi Könyvkiadó* 1967.)

P. A.

PRÓZAI MŰVEK

DOBOZY IMRE: KEDD, SZERDA, CSÜTÖRTÖK

Dobozy Imre kötete még a nyári könyvhétre jelent meg és újszólván pár hét leforgása alatt elfogyott. Örövendetes jelenség, mert nálunk — köztudott — a novellás könyvek és a kisregények fogynak legkevésbé, márpedig az író jelen kötete tíz novellát (igaz, a fülszöveg csak kilencről tud) és két kisregényt tartalmaz. Nem téveszt meg

bennünket a *Tizedes* film-sikere, melynek irodalmi „őse” e kötetben szerepel. Nem csak a *Tizedes* hozta ki a kötetet és nem is csak az vitte sikerre (adhatta volna vonzás végett a kötet címéül is). A *Kedd, szerda, csütörtök* c. kisregényt a rádió is közölte — megjelenése előtt — folytatásokban, *Kis ember, nagy ember* c. novellája már a

tankönyvekben is szerepel.

Az író korábbi műveit lapozgatva a következetes, a maga útját járó művész száraz és tiszta realizmusát figyelhetjük meg, de felcsillan itt-ott a lírai hang és a humor sajtós íze is. Mostani kötete sok tekintetben gazdagodott. Mélyült a művek gondolatisága, súlyosabb horderejű mondatai, dialógjai, gondolatme-